

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної та
слов'янської філології

Андрій КОВАЛЕНКО

«29» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

ПП 1 ФОЛЬКЛОРНО-КРАЄЗНАВЧА ПРАКТИКА

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література
освітньо-професійна програма**

Середня освіта (Українська мова і література. Зарубіжна література)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання

українська

Погоджено науково-
методичною комісією
факультету іноземної та
слов'янської філології

«30» серпня 2024 р.

Голова

Громова Н. В., кандидат

педагогічних наук, доцент

Суми 2024

Розробник:

Кириленко Надія Іванівна, кандидат філологічних наук,
доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
української мови і літератури

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 року

Завідувач кафедри

Семеног О. М., докт. пед. наук, проф.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	бакалавр	Обов’язкова/ вибіркова	
		Рік підготовки:	
		1-й	
		Семестр	
2-й			
Лекції			
год.			
Практичні, семінарські			
год.			
Лабораторні			
год.			
Самостійна робота			
90 год.			
Консультації:			
год.			
Загальна кількість годин - 90			Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Фольклорно-краєзнавча практика – невід’ємна складова професійної підготовки вчителя-словесника.

Фольклорно-краєзнавча практика покликана розширювати уявлення майбутніх словесників про роль фольклору в житті народу, динаміку

розвитку мистецтва родинного слова, формувати вміння доцільно користуватися фольклорним мовленням, розуміти його естетичне забарвлення, психологічний ефект і на цій основі виробляти мовне чуття, мовний смак, що вкрай необхідне для розвитку інтелекту, творчих здібностей, свободи мислення.

Мета практики - поглибити, систематизувати та закріпити теоретичні знання, здобуті на лекціях та семінарських заняттях з курсу «Фольклор», сформувати у здобувачів навички фольклористичної польової роботи, виробити здатність аналітично осмислювати і узагальнювати записаний фольклорний матеріал, розвинути комунікативні навички здобувачів.

Основною **метою** практики є комплексне обстеження, збір та систематизація регіонального фольклору.

Завдання фольклорно-краєзнавчої практики :

- надати студентам можливість почути автентичний фольклор у живомусередовищі його побутування;
- застосувати й закріпити на практиці здобуті теоретичні знання;
- поглиблювати і розширювати знання сучасних поколінь з народної творчості; сприяти відродженню народних традицій та обрядів у краї;
- прищеплювати навички до збирання фольклору;
- пробуджувати глибокий інтерес до історії народу, його культури, побуту, впливати на естетичний смак збирачів фольклору;
- нагромаджувати музично-хореографічний, словесний репертуар для подальшого наукового опрацювання;
- залучити нових збирачів і записувачів народної творчості.

У процесі проведення практики студент повинен

знати: - основні ознаки фольклору й усної народної творчості; - календарну та сімейну обрядовість.

- світоглядні уявлення та вірування українців;
- теорію фольклору;
- основні фольклорні жанри, їх жанроутворюючі ознаки;
- основні ознаки фольклорних, постфольклорних та фольклоризованих творів;
- історію формування регіонального фольклорного матеріалу.
- основні поняття української етнографічної науки, її методологію і завдання;
- етапи етнічної історії населення України, формування етнічної території, особливості етно-демографічного розвитку;

- історико-етнографічне районування України, етнографічні групи українського народу, етнорегіональну, національну і народну символіку;
- основні риси сільськогосподарської культури, поселення і житла, комплекси одягу етнографічних районів України;
- народні промисли і художні ремесла, традиції народного харчування, особливості матеріальної культури в різних районах України;

вміти:

- самостійно отримувати фольклорно-етнографічну інформацію, спілкуватися з її носіями;
- фіксувати фольклорні тексти згідно з науковими вимогами до фольклорного запису;
- користуватися аудіо-візуальними засобами запису фольклорних текстів «зголосу»;
- вести щоденник польових записів;
- самостійно систематизувати та класифікувати фольклорні тексти; - володіти методикою проведення етнографічного опитування;
- формувати бачення етнографічної палітри регіону, що досліджується. Продовження цілісної фольклорної підготовки відбувається у курсах літературознавчого, мовознавчого, педагогіко-психологічного блоків.

Технічне забезпечення фольклорної експедиції:

- 1) цифровий диктофон/мобільний телефон, зарядний пристрій, навушники (для контролювання процесу записування і прослуховування записів);
- 2) фотоапарат, фотоспалах, картка пам'яті, акумулятори, зарядний пристрій;
- 3) відеокамера, освітлювальні пристрої, картка пам'яті.

Методи навчання

Проблемно-пошуковий, дослідницький, практичні методи навчання, інтерактивний.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Фольклор, історія України, вступ до мовознавства, практикум із української мови.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (громадянська компетентність). ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність). ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність). ЗК 7. Здатність до освіти протягом життя.
Професійні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)	ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою, застосовувати когнітивно-дискурсивні вміння у створенні зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і писемній формах, формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів; використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність : моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку

	учнів; розвивати в учнів критичне мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати ціннісні ставлення в учнів. ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі. ПК 5. Емоційно-етична компетентність як здатність: усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі. ПК 13. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності; здатність до навчання впродовж життя: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо), дотримуючись принципів професійної етики; здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.
--	---

Програмні результати навчання	
Знання	ПРЗ 1. Концептуальні наукові та практичні знання в галузях мовознавства та літературознавства, педагогіки й методики середньої освіти, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері навчання в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПРЗ 2. Знати й розуміти основні лінії шкільного курсу української мови та літератури, зарубіжної літератури. ПРЗ 9. Знати й розуміти сучасні філологічні та дидактичні засади навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті. ПРЗ 10. Знати провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіку його перебігу в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів, творів української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.
Уміння	ПРУ 1. Когнітивні та практичні уміння/навички знати, розуміти і демонструвати здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання української мови і літератури, зарубіжної літератури в базовій школі в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПРУ 9. Когнітивні та практичні уміння/навички пояснювати особливості розвитку української та зарубіжної літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів, твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою, порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.
Комунікація	ПРК 1. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у професійному середовищі. ПРК 3. Здатність до ефективної комунікації в процесі навчання української мови і літератури, зарубіжної

	літератури, спілкування з професійних питань усно та письмово.
Автономія і відповідальність	ПРА 2. Спроможність керувати проєктами через генерування нових ідей для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності з урахуванням набутих знань з предметної галузі.

4. Критерії оцінювання результатів практики

Форма контролю – залік. Студент допускається до складання диференційованого заліку з фольклорної практики в разі виконання програми практики в повному обсязі.

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	всі завдання практики виконано в повному обсязі. Звіт подано у встановлений термін та містить усі структурні елементи. Відео, аудіо, фото матеріали представлені в достатній кількості.
82 – 89	завдання виконані правильно, але недостатньо повно. Звіт подано керівнику в установленний термін, містить всі структурні елементи, але є незначні невідповідності.
74 – 81	завдання виконані правильно, але недостатньо повно. Звіт подано керівнику в установленний термін, містить всі структурні елементи, але є незначні невідповідності.
64 - 73	завдання практики виконано в неповному обсязі, в ході виконання завдань допускалися помилки. Звітна документація оформлена з помилками
60 – 63	завдання практики виконано в неповному обсязі, в ході виконання завдань допускалися помилки. Звітна документація оформлена з помилками

35-59	більшість завдань невиконані. Звітна документація оформлена з суттєвими помилками. Відсутні відео, аудіо, фото матеріали.
1 – 34	Нічого не виконано

Розподіл балів

1. Опрацювання наукової, науково-популярної, довідкової літератури та періодичної преси, в якій подаються відомості про населений пункт – 10 балів;
2. Проведення опитування інформаторів за запитальником під час практики – 10 балів;
3. Фіксація матеріалів практики за допомогою технічних засобів – 10 балів;
4. Оформлення звітної документації – 10 балів;
6. Систематизація звітної документації практики – 10 балів;
7. Розробка презентації матеріалів фольклорно-етнографічної практики – 10 балів; 8. Участь у проведенні фольклорно-етнографічного свята – 30 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	Відмінно
82 - 89	B	Добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	Задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

6. Програма навчальної дисципліни

Збирання та запис фольклорного матеріалу. Сучасні концепції вивчення духовної і матеріальної культури на Україні. Організація і терміни проведення практики. Вимоги до практиканта

Методи наукової організації пошукової роботи. Визначення мети і завдання експедиції. Ознайомлення з методикою праці народних

виконавців; з історико-етнографічними особливостями регіону (мовлення, побут, житло, географічне розташування, матеріальна і духовна культура);

Методика збирання польового матеріалу. Етика збирача. Опитування. Інтерв'ю.

Основні принципи запису народних танців.

Паспортизація фольклорних творів. Упорядкування фольклорних матеріалів.

Здійснення інструктажу щодо користування звукозаписувальною апаратурою. Оформлення відеозапису, фонозапису.

Підготовка та проведення підсумкової конференції за результатами зібраного матеріалу.

Підсумки фольклорної практики

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Навчальна фольклорно-краєзнавча практика складається з етапів: 1. Теоретична підготовка студентів. Навчально-методична підготовка студентів до проходження літературно-краєзнавчої практики розпочинається із ознайомлення їх з програмою практики, методикою її проходження, календарним плануванням, вимогами до виконання загальних та індивідуальних завдань, правилами оформлення звіту та опрацьованого матеріалу. Проводиться інструктаж із правил охорони праці та техніки безпеки життєдіяльності.

2. Проходження практики. Під час проходження навчальної фольклорно-краєзнавчої практики студенти-філологи відвідують екскурсії в краєзнавчих, літературних, народознавчих, етнографічних музеях, де отримують інформацію про літературну творчість, історичні особливості, звичаї, традиції рідного краю тощо; збирають та опрацьовують краєзнавчі та літературно-біографічні матеріали, переглядають екранізовані твори українських письменників Сумщини, обговорюють їх; працюють з картотеками в бібліотеках, систематизують інформацію та використовують її в наукових роботах, освоюють новітні технології в освіті, вчаться застосовувати в професійній діяльності; зустрічаються із херсонськими письменниками, готують та проводять прес-конференції з ними.

Навчальна фольклорно-краєзнавча практика складається з етапів:

1. Теоретична підготовка студентів. Навчально-методична підготовка студентів до проходження фольклорно-краєзнавчої практики розпочинається із ознайомлення їх з програмою практики, методикою її проходження, календарним плануванням,

вимогами до виконання загальних та індивідуальних завдань, правилами оформлення звіту та опрацьованого матеріалу. Проводиться інструктаж із правил охорони праці та техніки безпеки життєдіяльності.

2. Проходження практики. Під час проходження навчальної фольклорно-краєзнавчої практики студенти-філологи здійснюють польові дослідження українського фольклору та відвідують екскурсії в краєзнавчих, народознавчих, етнографічних музеях, де отримують інформацію про народну творчість, історичні особливості, звичаї, традиції рідного краю тощо; збирають та опрацьовують краєзнавчі матеріали, освоюють новітні технології в освіті, вчаться застосовувати в професійній діяльності; зустрічаються із херсонськими

Після завершення фольклорно-краєзнавчої практики студент подає зібрані та опрацьовані відповідним чином польові матеріали, зокрема:

- аудіо (відео-) касету з польовими записами народного фольклору;
- відеокасету із записами зразків хореографічного мистецтва (елементи танцю або повний сценографічний запис).
- дискету, що містить набрані фольклорні матеріали, ідентичні аудіозапису;
- роздруковані фольклорні твори з відповідними фольклорними паспортами;
- польовий зошит (щоденник);
- фотоматеріали зразки народного одягу, вишивки (замалювати орнаменти або зафіксувати на фотоносії).

Разом із записами текстів кожен учасник фольклорно-краєзнавчої практики подає звіт про виконану роботу, для складання якого бажано вести щоденник, де подається стисла характеристика зібраного фольклорного матеріалу (за жанрами), творчі портрети інформаторів, спостереження над побутуванням фольклорних творів, впливу на фольклорну традицію засобів масової інформації.

Загальним підсумком збирацької практики студентів факультету є організація та проведення фольклорно фольклорно-конференції за матеріалами здійсненої роботи.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Головною метою фольклорно-краєзнавчої практики є комплексне обстеження сучасного стану розвитку фольклору обраного району. Студенти здійснюють записи уснопоестичних творів, мелодій, набуваючи при цьому навичок фольклористичної праці. Звертається увага на

структуру фольклорного матеріалу різних вікових і професійних груп населення, місце в ньому традиційних фольклорних жанрів і пісенних та оповідних новотворів, з'ясовуються вияви міжнаціональних мистецьких зв'язків, впливу на фольклор літератури, професійного музичного мистецтва.

Таким чином, учасники практики виконують важливе наукове завдання: накопичують матеріал для дослідження процесів, що визначають еволюцію сучасного українського фольклору. Записи творів можуть бути згодом підготовлені до публікації, стати основою для написання наукової роботи.

Під час практики відбувається актуалізація знань, набутих при вивченні курсу «Фольклор», розширюється уявлення майбутніх словесників про роль фольклору в житті народу, про динаміку розвитку мистецтва слова. Щоденне спілкування з різними категоріями населення допомагає виховному розвитку майбутніх педагогів.

Під час навчально-наукових експедицій інтенсифікується розвиток професійно-педагогічного мислення, творчих здібностей, набувається дослідницький досвід, необхідний для підготовки до інноваційної педагогічної діяльності. Навчальні практики вважаються етапами особистісного формування майбутнього фахівця, розвитку його загальної і професійної культури; перебування в навчальних експедиціях створює можливості для самоактуалізації та різностороннього прояву індивідуальності. Позитивним наслідком практики є поява у студента-філолога нового бачення майбутнього фаху, що характеризується зміцнілою впевненістю у правильності вибору професії, потребою в удосконаленні професійної компетенції.

Успішне проведення практики залежить від її організації, методики збирання і оформлення фольклорного матеріалу. Студенти-практиканти повинні знати:

- хто збирав або збирає нині в обраній ними місцевості фольклорний матеріал;
- чи є в даній місцевості музеї фольклорної творчості;
- чи відбуваються обрядові свята, конкурси збирачів фольклору;
- чи існують масові форми пропаганди фольклорного мистецтва (фольклорно-етнографічні концерти, огляди-конкурси фольклорних колективів, окремих виконавців, районні і міжрайонні фольклорні свята, фестивалі народної пісні і танцю);
- чи є в даній місцевості учасники районних, обласних, республіканських конкурсів фольклорних колективів;

Записуючи фольклорний твір, студенти-філологи повинні зосередити увагу на словесному тексті. При цьому бажано використовувати технічні засоби (магнітофон, фотоапарат, відеокамеру).

У перший день практикант відвідує сільраду конкретного населеного пункту, знайомиться із сучасними чи колишніми учасниками художньої самодіяльності. Слід також з'ясувати прізвища, імена, по батькові знавців фольклорних творів різних жанрів, розпитати жителів про односельців, які вміють і люблять співати, знають багато загадок, приказок і прислів'їв, часто використовують їх у мові, вважаються майстрами цікавої оповіді.

Обов'язковою вимогою до збирача є повага до співрозмовника, особливо людини похилого віку, чуйність, ввічливість. У багатьох випадках необхідно виявляти витримку, терпляче вислухати розповідь про речі, які вас не цікавлять, щоб потім перевести розмову в потрібне русло. Носіями фольклору є переважно люди похилого віку, отже, потрібно зважити на фізичну перевтому цих людей при бесіді.

Звичайно, не варто одразу розпочинати розмову з питань про фольклор, прохання заспівати, розповісти казку. Спочатку доцільна розмова на нейтральну тему, а вже потім поступово переходити до питань побутування фольклору в селі (місті).

У цій справі дуже багато залежить від уміння збирача фольклору правильно організувати працю. Вирушаючи на зустріч з виконавцем, варто детально поміркувати, яким чином побудувати бесіду, з яких питань почати, як перейти до записування.

Трапляється, що один і той же твір можна почути від різних виконавців. Бажано кожного разу записувати його, щоб потім зіставити варіанти. Якщо відмінностей між текстами не буде або вони незначні, твір записується лише один раз. Якщо будуть відмінності, твір записується двічі або кілька разів повністю і щоразу додається примітка: „порівняйте з №”.

Запис фольклорних творів радимо здійснювати у природних умовах: вдома, на вулиці, під час перепочинку в полі. Виконавець таким чином відчуває себе впевненіше, легше пригадує напівзабуті твори.

При розмові допоможе присутність слухачів з числа місцевих жителів, родичів виконавця, котрі сприятимуть заохоченню інформатора до виконання пісні чи прозового твору.

Варто записувати, коли, в яких умовах, чому виконувався саме такий твір, чи існували щодо твору обмеження. Якщо мова йде, наприклад, про весільну пісню, то слід дізнатися, коли саме вона співалася, кому призначалася, чи виконується вона тепер.

З'ясуйте також, які зміни і чому відбулися у ставленні до творів різних жанрів за життя одного покоління: кому розповідали казки раніше, а кому – тепер.

Слід також звертати увагу на ігрові моменти, що супроводжують виконання творів. Важливими є етнографічні спостереження, що допомагають детальніше розкрити зміст того чи того жанру усної народної творчості.

Запис мусить передавати всі особливості мови виконавця. Діалекти, русизми, жаргонізми, просторічні слова не можна замінювати на літературні слова. Якщо ж значення слова незрозуміле, варто попросити виконавця витлумачити його і включити це пояснення до приміток. Будьте уважними до архаїзмів, наявність яких свідчить про те, що текст набув сучасної форми кілька століть тому. Обов'язково зверніться до виконавця за поясненням змісту цих слів.

Кожен твір доцільно записувати повністю, включаючи повтори, вигуки, вставні слова і речення, зауваження виконавця, забороняється записувати текст з пам'яті. При записах доречно скористатись магнітофоном, хоча це не виключає потреби в записі текстів на папері.

Після кожної зустрічі з інформатором слід уважно перечитувати свої записи, переписувати їх.

Зібрані під час практики тексти переписуються чи друкують на аркуші А 4 – щоденник. Кожен текст незалежно від розміру має свій порядковий номер. Відкриває щоденник історико-етнографічний нарис. У ньому характеризується населений пункт, де відбувалась практика. Подається коротка історія села (міста), опис його географічного становища, сучасного розвитку економіки і культури, відомостей про мешканців.

Наступна сторінка – матеріал, присвячений інформаторам. Дуже важливо, щоб це були постійні мешканці населеного пункту. Розповідь може йти як про них, так і від їхнього імені. Бажано мати фотографії інформаторів, що може полегшити сприймання фольклорного твору.

Фольклорний матеріал, зібраний під час практики, варто згрупувати за жанрами. На початку кожного розділу вміщується розповідь про виконавця, потім переписуються почуті від нього твори. Завершують розділ коментарі та примітки до текстів.

Орієнтовна послідовність запису творів:

1. Календарно-обрядові пісні:
 - а) величальні (колядки, щедрівки, посипалки);
 - б) веснянки;
 - в) русальні;
 - г) купальські;

- д) петрівочні;
- є) жнивні (зажинкові, власне жнивні, обжинкові).
- 2. Родинно-обрядові пісні:
 - а) весільні;
 - б) голосіння.
- 3. Замовляння.
- 4. Ліричні пісні:
 - а) соціально-побутові (козацькі, чумацькі, солдатські, бурлацько-наймитські, заробітчанські);
 - б) родинно-побутові пісні (про кохання, про жіночу долю, гумористичні та сатиричні, колискові).
- 5. Думи та історичні пісні.
- 6. Казки:
 - а) про тварин;
 - б) чарівні;
 - в) соціально-побутові.
- 7. Легенди та перекази. Анекдоти.
- 8. Балади.
- 9. Коломийки та частівки.
- 10. Малі фольклорні жанри:
 - а) загадки;
 - б) прислів'я та приказки;
 - в) скоромовки.
- 11. Дитячий фольклор.
 - г) забавлянки;
 - д) лічилки;
 - е) колискові пісні.
- 12. Народна драма.
- 13. Спогади очевидців про голодомор.

У коментарях та примітках наводяться відомості про умови та обставини, в яких виконуються тексти, змальовуються обряди, ритуальні дії, з якими пов'язані твори, пояснюються діалекти та рідковживані слова. Усе, що говоритиме виконавець про твір, варто навести в цій частині.

Існує два способи упорядкування фольклорних матеріалів. Перший полягає в тому, що тексти з усіма даними і коментарям відразу записують на окремих аркушах. Потім їх збирають з жанровою приналежністю в одну папку, нумерують і реєструють.

Другий спосіб. Чернетки переписують начисто в загальний зошит, розміщують матеріали за виконавцями. Спочатку записують дані про

інформатора, а тоді тексти виконаних ним творів. Кожний текст повинен мати свій порядковий номер. У зошиті нумеруються сторінки. На обкладинці зошита позначають час і місце проведення практики.

Зразок оформлення титульної сторінки зошита

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**

Матеріал фольклорної практики

зібрано в с. Марківка

Білопільського району Сумської

області з 17 до 30 липня 2024 року

Збирач: студент 212

групи

факультету іноземної

та слов'янської

філології

Сумського

державного

педагогічного

університету

Іваненко Вікторія Олександрівна

Суми 2024

У кінці записів подається зміст записаних народних творів у згаданому вище порядку. Якщо потрібно скласти зміст записів на магнітофонній плівці, то назви творів фіксують із вказівкою на їх жанрову приналежність у тій послідовності, в якій вони були записані. Проти кожного жанру ставлять порядкові номери відповідних текстів.

Важливе значення має електронний каталог фольклорно-краєзнавчої практики. На основі поданих матеріалів студентами-дослідниками укладаються добірки текстів для шкільних кабінетів української літератури, краєзнавчих музеїв, будників народної творчості.

Разом із записами текстів кожен учасник фольклорної практики подає звіт про виконану роботу, для складання якого бажано вести щоденник, де подається стисла характеристика зібраного фольклорного матеріалу С (за жанрами), творчі портрети інформаторів, спостереження над побутованням фольклорних творів, впливу на фольклорну традицію засобів

масової інформації. Майбутнім учителям-словесникам доцільно замислитись над психологією, філософією казки, легенди, пісні, прислів'я. Безумовно, кожен фольклорний твір має значний вплив на розвиток почуттів і поведінки особистості.

Топонімічна анкета
фольклорної експедиції
(зразок)

Область Сумська
Район Липоводолинський
Сільрада Беївська

1. Назва села (селища, хутора): БеєвеА. Офіційна
Беєве [бейеве].
Б. Неофіційна(розмовна) Беєво [бейево].
В. Стара (давніша) Чернешева слобода [чернешева слобода].
Г. Нова – Беєве [бейеве].
2. Найближчі хутори: Олещенкове [олещенкове],
Куплеваха [куплеваха], Беєво-Комуна [бейево-комуна].
- 3 . Майдани: Центральний [централ'ний], Переможанський
[переможанс'кий].
4. Кутки села: Шістнадцяте [ш'існадцате], Дівочанівка
[д'івочан'івка], Бугаєвщина [бугайєвшчина].
5. Вулиці (офіційні та неофіційні назви) : Кірова (Вільна),
Перемоги (Марюхівка), Молодіжна, Радянська (Шістнадцяте),
Гудимівська.
6. Назви річок.
7. Джерела, криниці (де розташовані) . Урочище Попове [попове]
криниці: Степаненкове [степаненкове], Лука[лука], Жолобок [
жолобок].
8. Канали(канави).
9. Озера. Куплевашанське [куплевашанс'ке] 10. Болота.
11. Торфовища.
12. Сухі річища.
13. Мокрі балки : Куплевашанське [куплевашанс'ке],
Шелюхівщина [шел'ух'івшчина].
14. Ставки : Центральний [централ'ний], Горо 'ячий
[горобйачий], Ђ Марюхівський [мар'ух'ів кий], Южний [йужний],
Степаненкове Ѓ [степаненкове].
15. Переправи, броди, греблі.
16. Підводні скелі.

17. Дороги, биті шляхи, старі шляхи: Синівський шлях [синівський шлях].
18. Урочища: Попів яр [попів яр], Залізняк [залізняк], Омельченкове [омельченкове], Черемхове [черемхове], Степаненкове [степаненкове], Про Бужка [про бужка].
19. Могили (де розташовані). Центральний цвинтар, поблизу хутора Олещенкове, по вулиці Буденного, Меморіал загиблим у Другій світовій війні (центр села).
20. Горби.
21. Яри, долини: Попів яр [попів яр], Цапів яр [цапів яр], Омельченків яр [омельченків яр].
22. Балки: Бердичів [бердичів].
23. Ліси. Частини лісу: Дубовий [дубовий], Молодий [молодий], Попове [попове].
24. Грибні та ягідні місця: Черемхове, Дубовий, Шелюхівщина.
25. Сінокоси.
26. Пасовища: Лука, Попове, Залізняк.
27. Поля.

Прізвища та прізвиська людей

1. Найпоширеніші прізвища села: Євтушенки, Гречані, Марюхи, Омельченки, Демиденки, Тіцькі, Гусаки.
2. Найпоширеніші прізвиська та їх мотиви.

Записано від переселенців, які проживають
Область Сумська
Район Липоводолинський

Село Беєве

Прізвище, ім'я по батькові складача анкети Фролова Софія

Дата

Підпис

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Вовчак А., Довгалюк І. Документування фольклорної традиції. Засади організації і проведення фольклористичного польового дослідження, транскрибування й архівування зібраного фольклорного матеріалу:

Методичні рекомендації для здобувачів філологічного факультету (спеціальність 035 – Філологія, спеціалізація 035.01 – Українська мова та література; спеціальність 014 – Середня освіта, спеціалізація 014.01 – Українська мова та література) / Видання четверте, доповнене [проект]. Львів, 2021. 67 с. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2014/12/Vovchak_Sulym_Do_kumentuvannya_ukr_folkloru_MIF_2016_vyp1-2.pdf

2. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 286 с.

3. Програма та методичні рекомендації до фольклорної практики здобувачів Інституту філології. Укл. Л.Дунаєвська, Н.Салтовська, Л.Шурко. Київ, 2006. 37 с.

4.Тиховська О., Барчан В. Методичні вказівки з фольклорної практики. Ужгород: Вид-во «ПП Данило С.І.», 2011. 23 с.

5. Тиховська О. Методичні вказівки з фольклорної практики. Ужгород, 2023. 25 с.

6. Фольклористика: Програма та методичні рекомендації до проведення фольклорної практики здобувачів філологічного факультету. Укл. Л.Дунаєвська, Л.Шурко. Київ, 2000. 40 с.

7. Фольклористична експедиційна практика. Організаційні засади проведення практики, документування й архівування матеріалів: Методичні рекомендації для здобувачів філологічного факультету спеціальності «фольклористика». Укл. А.Вовчак, І.Довгалюк. Львів, 2005. 33 с.

8. Фольклористична експедиційна практика : організаційні засади проведення практики, документування й архівування матеріалів : методичні рекомендації / Є. В. Роговська. ЖДУ ім. Івана Франка, 2018. 62 с.

Допоміжна література

1. Біляцька В.П. Навчальний посібник з курсу «Усна народна творчість». Дніпро:СЕРЕДНЯК, 2015. 124 с.
- 2.Віннічук А. Усна народна творчість: Навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Твори», 2020. 304 с.
3. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. Навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с.
4. Притулик М. Практикум з українського фольклору: навч.-метод. посіб. [для студ.]; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2011. 295с.
5. Руснак І. Є. Український фольклор: навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 304 с.

6. Філоненко С. Усна народна творчість: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 416 с.
7. Українська фольклористика. Словник-довідник / уклад., заг. ред. Михайла Чорнопиского. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 448 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Вовчак А., Довгалюк І. Документування фольклорної традиції / <https://www.academia.edu>
2. Лабораторія фольклористичних досліджень <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/>
3. Бібліотека фольклору, виданого або оцифрованого в Канаді <http://diasporiana.org.ua/category/folklor>
4. Народна творчість та етнологія <https://nte.etnolog.org.ua>
5. Народознавчі зошити (архів матеріалів) <https://nz.lviv.ua>
<https://spadok.org.ua/folklor/blog>
6. Студентська фольклористична практика за місцем проживання / <https://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/polove-doslidzhennya-folkloru/studentska-folklorystychna-praktyka/studentska-folklorystychna-praktykaza-mistsem-prozhyv>
7. Фольклорна практика / <http://kgpa.km.ua/node/201>
8. О. Фольклорна практика як основа національного виховання та засіб популяризації народознавства серед студентів-філологів / <http://mue.etnolog.org.ua/zmist/2010/307.pdf>
9. Методичні вказівки до фольклорно-етнографічної практики / <http://philology.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/Programa-folkletnogr.praktiki.pdf>

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

Диктофон, фотокамера, відеокамера, відеопроєктор, комп'ютер.

Додаток

Місце проведення практики – населенні пункти де проживають студенти-практиканти. (Конкретно місце проведення практики визначається щорічним наказом).

Бази практики:

Сумська обласна універсальна наукова бібліотека

Сумська міська центральна бібліотека імені Тараса Шевченка
Сумська обласна бібліотека для дітей
Державний архів Сумської області
Наукова бібліотека СумДПУ імені АС. Макаренка
Архів Сумського району
Сумський обласний художній музей імені Никанора Онацького

Керівництво практики згідно із навчальним навантаженням здійснюють провідні фахівці кафедри української мови і літератури. Загальне керівництво, визначення мети, завдань і місцевості, в якій будуть проводитися записи, покладається на викладачів кафедри української мови і літератури.

Формою звіту про проведення фольклорно-етнографічної практики є папка з матеріалами, що містить такі структурні частини:

I. Історія населеного пункту (карта), у якому велися фольклорноетнографічні записи, що включає такі аспекти:

1. Коли створений, вихідцями з яких територій;
2. Які міграційні процеси відбувалися пізніше;
3. Характер населення за етнічними, віковими, соціальнимикритеріями;
4. Основні види занять;
5. Наявність культурно-просвітніх закладів та фольклорних гуртків при них;
6. Наявність суто народних фольклорних колективів та окремих талановитих виконавців.

II. Паспорт носія, що обов'язково включає такі позиції:

1. Прізвище, ім'я, по-батькові;
2. Вік.
3. Де народився, якщо змінював місце проживання, то у якому віці;
4. Освіта. Професія. Характер занять.
5. Від кого і коли засвоїв фольклорний репертуар;
6. Як часто виконує фольклорні твори;
7. Кому передає фольклорні твори, хто їх від нього засвоїв;
8. Адреса.

III. Паспорт твору:

1. Від кого записаний;
2. Ким записаний;
3. Коли записаний;
4. Як визначає жанр та назву твору виконавець;
5. Наукове визначення жанру.

IV. Перелік інформантів із вказівкою сторінок, на яких викладено їх репертуар.

Перелік зафіксованих творів за жанровою приналежністю із вказівкою сторінок, на яких вони зафіксовані.

V. Етнографічний матеріал (знахідки, експонати, вироби) тощо, які студенти будуть презентувати на виставці під час захисту практики.

VI. Висновки, що мають включати такі матеріали:

1. Які фольклорні жанри продуктивні, а які – ні на досліджуваній території (у фокусі проведення фольклорної практики); довести матеріалами практики та висловлюваннями тих, від кого проводилися записи.

2. Чи збереглися у досліджуваній території традиційні обряди (календарні, родинні) та супроводжуючий фольклор. Форма їх побутування (автентична, ігрова);

3. Як побутує на досліджуваних теренах казка, охарактеризувати основні форми її трансмісії.

4. Охарактеризувати способи побутування та трансмісії неказкової прози, основні тематичні групи легенд, переказів, усних оповідань, бувальщин. Відзначити місцеві мотиви та персонажі.

5. Чи побутують у досліджуваному фокусі історичні пісні. Які та чому збереглися. Хто їх виконує. Як вони пов'язані з місцевою/регіональною історією.

6. Ким, коли і як виконуються паремії. Паремії яких тематичних груп поширені і в яких вікових групах.

7. Коли, ким і які ліричні пісні виконуються. Чи виконує їх молодь. Наскільки поширені пісні літературного походження.

8. В яких ситуаціях, ким і коли виконуються частівки.

9. Наскільки поширені пост фольклорні явища. Які тематичні групи анекдоту поширені. Як транслюються.

10. Люди яких вікових категорій є основними носіями фольклорної традиції та постфольклорного репертуару;

11. Які форми фольклорної трансмісії фольклорного матеріалу характерні для досліджуваної території;

12. Який вплив мають книжки, шкільні програми, засоби масової інформації та аудіовізуальні засоби трансмісії фольклору на характер формування та трансмісії фольклорного репертуару у даній місцевості; охарактеризувати характер впливу та навести приклади із посиланням на інформацію носіїв та конкретні записи;

13. Чи спостерігається взаємна рецепція фольклорного репертуару або окремих елементів поезики у місцях спільного проживання

представників різних етносів. Охарактеризувати способи рецепції та навести конкретні приклади.